

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Michał Laskowski (przewodniczący)

SSN Jacek Błaszczyk (sprawozdawca)

SSN Jerzy Grubba

Protokolant Katarzyna Wępa

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Marka Zajkowskiego

w sprawie **A. J.** i **S. K.**

skazanych z art. 284 § 2 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 16 maja 2023 r.,

kasacji, wniesionych przez obrońcę

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi

z dnia 26 kwietnia 2021 r., sygn. akt II AKa 203/20,

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 3 grudnia 2019 r., sygn. akt IV K 202/10,

- 1. uchyla zaskarżony wyrok wobec A. J. w zakresie przypisanych mu w punkcie 2 ppkt a, e, l oraz ł czynów i na podstawie art. 537 § 2 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. umarza postępowanie w tej części;**
- 2. oddala obie kasacje jako oczywiście bezzasadne;**

3. obciąża skazanych kosztami sądowymi za postępowanie kasacyjne, zaś w zakresie umorzenia postępowania koszty procesu przejmuje na rachunek Skarbu Państwa.

UZASADNIENIE

A. J. został oskarżony o popełnienie 22 przestępstw wyczerpujących dyspozycję: art. 258 § 1 i § 3 k.k., art. 304 k.k. w zw. z art. 65 § 1 i § 2 k.k., z art. 191 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 § 1 i § 2 k.k., z art. 304 k.k. w zw. z art. 65 § 1 i § 2 k.k., z art. 282 k.k. i art. 284 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 § 1 i § 2 k.k., z art. 304 k.k. w zw. z art. 12 k.k., z art. 304 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 § 1 i § 2 k.k., z art. 282 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 § 1 i § 2 k.k., z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. w zw. z art. 65 § 1 i § 2 k.k., z art. 304 k.k. i art. 282 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k., z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. w zw. z art. 65 k.k., z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 k.k., z art. 282 k.k. w zw. z art. 65 k.k., z art. 304 k.k. w zw. z art. 65 § 1 i § 2 k.k. z art. 304 w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 § 1 i § 2 k.k., z art. 304 k.k. w zw. z art. 65 § 1 i § 2 k.k., z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 § 1 i § 2 k.k., z art. 282 k.k. w zw. z art. 65 § 1 i 2 § k.k., a także z art. 263 § 2 k.k. oraz art. 282 k.k. w zw. z art. 276 k.k. w zw. z art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. i art. 65 k.k.

W sprawie oskarżone zostały jeszcze inne osoby, w tym S. K. m. in. z art. 282 k.k.

Wyrokiem z dnia 3 grudnia 2019 roku, sygn. akt IV K 202/10, Sąd Okręgowy w Łodzi w zakresie oskarżonego A. J.:

1. w pkt 1 uniewinnił go od popełnienia zarzucanego w pkt I czynu z art. 258 § 1 i 3 k.k.,
2. w pkt 3 uznał, że oskarżony A. J. w zakresie czynów zarzuconych mu w pkt II-XVIII aktu oskarżenia, z wyłączeniem zachowań opisanych w pkt. XVII, działał w ramach instytucji z art. 12 k.k., a zatem, że działał w krótkich odstępach czasu i z góry powziętym zamiarem;
3. w pkt 4 uznał, że oskarżony A. J. w ramach zarzutu opisanego w pkt XVII w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, swym zachowaniem wyczerpał dyspozycję art. 276 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. i na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. umorzył postępowanie o ten czyn;

4. w pkt. 5 uniewinnił oskarżonego od popełnienia zarzucanego w pkt XIX czynu z art. 282 k.k. w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.k., obciążając w tym zakresie kosztami postępowania Skarb Państwa;
5. w pkt 6 uznał oskarżonego A. J. za winnego popełnienia zarzucanego mu w pkt XX czynu z art. 263 § 2 k.k.;
6. w pkt 7 orzekł wobec oskarżonego A. J. karę łączną pozbawienia wolności w wymiarze 5 lat i 6 miesięcy;
7. w pkt 8 na poczet orzeczonej kary pozbawienia wolności zaliczył oskarżonemu A. J. okres tymczasowego aresztowania od dnia 16 września 2009 roku do dnia 12 października 2012 roku;
8. w pkt 9 orzekł obowiązek naprawienia przez oskarżonego A. J. szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu Z. C. poprzez zapłatę na jego rzecz kwoty 1000 złotych;
9. w pkt 17 orzekł solidarny obowiązek naprawienia przez oskarżonych A. J. i S. K. szkody wyrządzonej pokrzywdzonym E. S. i M. H. S. poprzez zapłatę na ich rzecz kwoty 120 000 złotych.

Wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2021 roku, sygn. akt II AKa 203/20, Sąd Apelacyjny w Łodzi, zmienił wyrok Sądu I instancji w stosunku do oskarżonego A. J. w ten sposób, że:

1. uchylił orzeczenie zawarte w pkt 7 wyroku w zakresie wymierzonej oskarżonemu kary łącznej pozbawienia wolności;
2. oskarżonego A. J. uznał w miejsce czynów przypisanych mu w pkt 3 wyroku, a zarzuconych:
 1. w pkt II za winnego tego, że w dniu 21 czerwca 2005 roku w Ł., wyzyskując przymusowe położenie Z. C. zawarł z nim umowę pożyczki 20 000 złotych na okres 6 miesięcy, nakładając na niego niewspółmierny do własnego świadczenia obowiązek spłaty odsetek w wysokości 15% w skali miesiąca od pożyczonej kwoty oraz doprowadził do podpisania przez Z. C., jako zabezpieczenia pożyczki, umowy kupna sprzedaży dwóch maszyn dziewiarskich wartości około 26 000 złotych to jest popełnienia czynu z art. 304 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. i za ten czyn wymierzył oskarżonemu karę 8 miesięcy pozbawienia wolności;

2. w pkt III za winnego tego, że w okresie od połowy grudnia 2005 roku do 20 grudnia 2005 roku w Ł., działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, w celu zmuszenia Z. C. do spłaty udzielonej mu pożyczki w wysokości 20 000 złotych wraz z odsetkami, groził pokrzywdzonemu naruszeniem miru domowego w czasie Świąt Bożego Narodzenia, wzbudzając w nim uzasadnioną obawę spełnienia groźby, to jest popełnienia czynu z art. 191 § 2 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. i za ten czyn wymierzył karę 6 miesięcy pozbawienia wolności;
3. w pkt IV za winnego tego, że w maju 2007 roku w Ł., wyzyskując przymusowe położenie Z. C., zawarł z nim umowę pożyczki 3 000 złotych na okres 6 miesięcy, nakładając na niego niewspółmierny do własnego świadczenia obowiązek spłaty odsetek w wysokości 1 000 złotych w skali miesiąca od pożyczonej kwoty oraz doprowadził do podpisania przez syna Z. C. – B. C. jako zabezpieczenia pożyczki, umowy kupna sprzedaży samochodu marki N. M. o wartości około 8 000 złotych i wydania mu tego samochodu wraz z dokumentami, to jest popełnienia przestępstwa z art. 304 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. i za ten czyn wymierzył oskarżonemu karę 8 miesięcy pozbawienia wolności;
4. w pkt V za winnego tego, że w bliżej nieustalonej dacie w okresie od maja 2007 roku do maja 2008 roku w Ł. przywłaszczył powierzony mu jako zabezpieczenie pożyczki udzielonej Z. C. w wysokości 3 000 złotych, stanowiący własność B. C. o samochód osobowy N. M. o wartości około 8 000 złotych to jest popełnienia przestępstwa z art. 284 § 2 k.k. i wymierzył mu za ten czyn karę 6 miesięcy pozbawienia wolności;
5. w pkt VII za winnego tego, że w okresie od czerwca 2003 roku do czerwca 2004 roku w Ł., w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, wyzyskując przymusowe położenie Z. S., zawarł z nim około 10 krótkoterminowych umów pożyczek kwot w wysokości od 1 tys. złotych do 8 000 złotych na okresy od 3 do 14 dni, na łączną kwotę nie niższą niż 65 000 złotych, nakładając na niego niewspółmierny do własnego świadczenia obowiązek spłaty odsetek w wysokości 20% od każdej z pożyczek za okres, na jaki została udzielona to jest popełnienia czynu z art. 304 k.k. w zw. z art.

- 12 k.k. i art. 4 § 1 k.k. i wymierzył oskarżonemu za ten czyn karę 1 roku pozbawienia wolności;
6. w pkt VIII za winnego tego, że w okresie od lipca 2003 roku do końca 2004 roku w Ł., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, wielokrotnie grożąc Z. S. pozbawieniem życia, przysłaniem do niego „ludzi od mokrej roboty” w celu wyrządzenia mu krzywdy fizycznej doprowadził pokrzywdzonego do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w kwocie 52 000 złotych to jest popełnienia przestępstwa z art. 282 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. i za ten czyn wymierzył karę jednostkową 2 lat pozbawienia wolności;
7. w pkt IX za winnego tego, że w okresie od maja do czerwca 2005 roku w Ł. i P., działając wspólnie i w porozumieniu ze S. K., usiłował przywłaszczyć powierzoną im przez Z. S. łódź motorową wraz z ławetą o wartości co najmniej 20 000 złotych lecz zamierzonego celu nie osiągnął z uwagi na postawę pokrzywdzonego, informującego o zamiarze powiadomienia organów ścigania i o przysługującym ARiMR zastawie na łodzi, to jest popełnienia czynu z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 284 § 2 k.k. i za ten czyn wymierzył karę jednostkową 1 roku pozbawienia wolności;
8. w pkt X za winnego tego, że w okresie od lutego 1991 roku do 2008 roku w Ł., działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru wykorzystując przymusowe położenie B. M., zawarł z nim w lutym 1991 roku, w lipcu 1991 roku i 19 lutego 1992 roku trzy umowy pożyczki w wysokości po 10 000 USD każda, nakładając na niego niewspółmierny do własnego świadczenia obowiązek spłaty odsetek w wysokości 25% w skali miesiąca od pożyczonych kwot przy dwóch pierwszych pożyczkach oraz w wysokości 10% w skali miesiąca od trzeciej pożyczki oraz doprowadził do zabezpieczenia spłaty ostatniej z tych pożyczek poprzez notarialne zobowiązanie się przez teściów B. M. – H. i W. B. do przeniesienia na A. J. spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu w razie niewywiązania się z umowy pożyczki w terminie do 19 kwietnia 1992 roku, a nadto w okresie od sierpnia 1991 roku do wiosny 2008 roku w Ł., w celu zmuszenia B. M. do spłaty udzielonych mu pożyczek wraz z odsetkami, wielokrotnie groził najściem na mieszkanie,

zgwałceniem żony pokrzywdzonego przez inną osobę oraz wyrządzeniem mu krzywdy fizycznej, w tym pozbawieniem życia, wzbudzając w pokrzywdzonym uzasadnioną obawę spełnienia tych gróźb, a także stosował wobec niego w tym celu przemoc w postaci szarpania za ubranie, wyciągania z zaparkowanego samochodu, uderzania go rękoma i kłucia szablą to jest czynu z art. 304 k.k. i art. 282 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. i za ten czyn wymierzył oskarżonemu karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności;

9. w pkt IX za winnego tego, że na początku 2008 roku w K., działając wspólnie i w porozumieniu z M. C. w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, grożąc A. M. przy użyciu scyzoryka zamachem na życie lub zdrowie, usiłował doprowadzić pokrzywdzonego do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci pieniędzy w kwocie 8 000 złotych oraz użytkowanego przez niego samochodu, lecz zamierzonego celu nie osiągnął z uwagi na postawę A. M. to jest popełnienia przestępstwa z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. i za to przestępstwo wymierzył oskarżonemu karę 1 roku pozbawienia wolności;
10. w pkt XII za winnego tego, że w okresie od września 2008 do dnia 27 sierpnia 2009 roku w Ł., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, po udzieleniu w czerwcu 2008 roku pożyczki w kwocie 70 000 złotych J.P., partnerowi handlowemu M. J., któremu J.P. przekazał jako inwestor na prowadzoną przez niego działalność handlową kwotę 55 000 złotych, wielokrotnie groził M. J. wyrządzeniem mu krzywdy fizycznej w sytuacji, gdy nie zapłaci odsetek od pożyczonej kwoty, mówiąc, że jeżeli nie zapłaci to „skończy się zabawa i zajmą się tym ludzie z W.”, usiłując w ten sposób doprowadzić M. J. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w kwocie co najmniej 63 000 złotych, lecz zamierzonego celu nie osiągnął z uwagi na zatrzymanie w dniu 16 września 2009 roku przez funkcjonariuszy Policji i postawę M. J. to jest popełnienia czynu z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. i za to przestępstwo wymierzył A.J. karę 1 roku pozbawienia wolności;
11. w pkt XIII za winnego tego, że w okresie styczeń - luty 2008 roku w W. i w

okolicach W., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, wspólnie i w porozumieniu z M. C., grożąc M. B. najściem na dom lub firmę, doprowadził pokrzywdzonego do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci pieniędzy w kwocie 10 000 złotych to jest popełnienia przestępstwa z art. 282 k.k. i za ten czyn wymierzył oskarżonemu karę 1 roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności;

w punktach XIV, XV. XVI za winnego tego, że działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, w nieustalonym bliżej czasookresie w 2003 roku w Ł., wyzyskując przymusowe położenie M. H.S. zawarł z nim kilka umów pożyczek, nakładając na niego niewspółmierny do własnego świadczenia obowiązek spłaty odsetek, przy czym pierwszą z nich w wysokości 5 000 złotych na 1 dzień z obowiązkiem spłaty odsetek w wysokości 2 000 złotych, kilka w kwotach od 5 000 złotych do 10 000 złotych na okres kilku dni z obowiązkiem spłaty wszystkich odsetek i jedną w wysokości 30 000 złotych na okres jednego miesiąca z obowiązkiem spłaty odsetek w wysokości 20 000 złotych to jest o przestępstwo z art. 304 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. i za ten czyn wymierzył oskarżonemu karę jednostkową 1 roku pozbawienia wolności;

l) w pkt XVII Sąd I instancji uznał A.J. za winnego tego że;

- w okresie od lipca 2003 roku do lutego 2004 roku w Ł.. działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru w celu zmuszenia M. H. S. do spłaty udzielonej mu pożyczki w wysokości 30 000 złotych wraz z odsetkami wielokrotnie groził mu zwiększeniem długu i w przypadku braku wpłat „problemem” z tego tytułu, a ponadto działając wspólnie i w porozumieniu z dwoma nieustalonymi mężczyznami, użył wobec niego przemocy w postaci wykręcanie rąk i uderzenia po klatce piersiowej oraz brzuchu, grożąc jednocześnie użyciem przemocy fizycznej w przyszłości w przypadku zaprzestania dokonywania wpłat to jest popełnienia czynu z art. 304 k.k. i art. 12 k.k. w związku z art. 4 § 1 k.k. i za ten czyn wymierzył oskarżonemu A.J. karę jednego roku pozbawienia wolności;

- w nieustalonej dacie pomiędzy lutym 2004 roku a grudniem 2007 roku, w Ł. i w B. działając wspólnie i w porozumieniu ze S. K. przywłaszczył powierzone im mienie w postaci wyposażenia lokalu gastronomicznego o wartości 120 000 złotych na szkodę M. H.S. i E.S. to jest popełnienia czynu z art. 284 § 2 k.k. i za to przestępstwo

wymierzył oskarżonemu karę 2 lat pozbawienia wolności;

ł) w pkt XVIII za winnego tego, że w okresie pomiędzy 10 maja 2004 roku a 1 sierpnia 2004 roku w Ł. i w B. działając wspólnie i w porozumieniu ze S.K., w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru kilkakrotnie telefonicznie grożąc B. O. popełnieniem na jego szkodę przestępstwa, w szczególności pobiciem, usiłował doprowadzić go do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci mieszkania znajdującego się w Ł. przy ulicy [...] o wartości około 350 000 złotych poprzez unieważnienie notarialnej umowy nabycia tego mieszkania lecz zamierzonego celu nie osiągnął z uwagi na zdecydowaną postawę pokrzywdzonego to jest popełnienia czynu z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. i za ten czyn wymierzył oskarżonemu karę jednego roku pozbawienia wolności

12. uniewinnił oskarżonego A. J. od popełnienia czynu zarzucanego mu w pkt VI, a przypisanego w punkcie 3.6 i w tej części obciążył kosztami postępowania Skarb Państwa;

13. na podstawie art. 85 § 1 k.k. i art. 86 k.k. orzeczone wobec oskarżonego A. J. jednostkowe kary pozbawienia wolności połączył i wymierzył oskarżonemu karę łączną 5 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności.

W pkt II orzeczenia, Sąd odwoławczy utrzymał w mocy zaskarżony wyrok w pozostałej części, w tym wobec innych oskarżonych – m.in. S. K.

Kasacje od tego orzeczenia wniosła obrońca skazanych A. J. oraz S. K.

Obrońca A. J. zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła rażące naruszenie prawa procesowego mające istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia, a mianowicie:

1. art. 4 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 410 k.p.k., art. 99 a § 2 k.p.k. art. 424 § 1 pkt. 1 § 2 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k. a także art. 433 § 1 k.p.k., art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. poprzez nienależyte rozważenie oraz nieuwzględnienie podniesionych w apelacji obrońcy zarzutów poprzez niedanie wiary wyjaśnieniom skazanych, w tym skazanego A. J., które znajdują swoje potwierdzenie w materiale dowodowym zgromadzonym zarówno w postępowaniu przeprowadzonym przed Sądem pierwszej instancji, jak i w postępowaniu przygotowawczym w postaci dowodów z wyjaśnień oskarżonych A. J. i S. K. oraz dowodów z zeznań świadków E.B. (A.), W. Z.,

T. P. oraz dowodów z dokumentu w postaci faktury dokumentującej sprzedaż wyposażenia lodziarni, jak również dokumentów potwierdzających zastaw na łodzi będącej w posiadaniu Z. S. oraz dokumentów potwierdzających zabezpieczenia hipoteczne ustanowione na nieruchomościach stanowiących własność pożyczkobiorców A. J.,

2. art. 4 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 410 k.p.k., art. 99 a § 2 k.p.k. art. 424 § 1 pkt. 1 § 2 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k. a także art. 433 § 1 k.p.k., art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. poprzez nienależyte rozważenie oraz nieuwzględnienie podniesionych w apelacji obrońcy zarzutów co do wybiórczego potraktowania materiału dowodowego skutkującego naruszeniem zasady swobodnej oceny materiału dowodowego poprzez w szczególności pominięcie:

1. dowodu z uzupełniającej opinii ustnej biegłej A. M., złożonej na rozprawie podającej, iż na nagraniach z rozmów zabezpieczonych na nośnikach DVD i CDR nie można zrozumieć treści poszczególnych wypowiedzi. Brak jest możliwości zidentyfikowania osób wypowiadających się - w tym osoby o imieniu H. Brak czytelności nagrania wynika również, według biegłej z faktu, iż wypowiedzi były równoczesne i zbyt ciche. Wiedza specjalistyczna biegłej wbrew ustaleniom Sądu Apelacyjnego wskazuje, iż przywołane wyżej mankamenty nagrania czynią ten dowód nieprzydatnym w sprawie, a tym samym nie może stanowić on podstawy ustaleń faktycznych, a tym samym przyjęcia, iż oskarżony wypowiada słowa wulgarne, które wskazują, iż groził on innym rozmówcom - wbrew w/w stwierdzeniom przywołane wyżej nagrania stanowią podstawę ustaleń faktycznych Sądu stanowiących podstawą przypisania skazanemu A. J. sprawstwa i winy,

2. zeznań E. B.(A.) przyjętych przez Sąd wbrew przekazywanych przez świadka treści, które stanowią logiczną i konsekwentną informację z przebiegu zdarzeń, w których uczestniczył M.H.S. Brak jest podstaw do zdyskredytowania w.w. zeznań, z których jednoznacznie wynika, że M.H. S. posiadał zdolność do zaciągania od wielu osób, w tym świadka, pożyczek na duże kwoty, ich nie zwracania. Wyłudzał pożyczone pieniądze na wyimaginowane w kontekście dalszych zdarzeń przedsięwzięcia

gospodarcze. Potwierdzał zaciągnięte zobowiązania pisemnymi oświadczeniami, które miały uwiarygodnić osobę pożyczkobiorcy. Przedstawione przez świadka czynności wykonywane były w obecności oraz za wiedzą jego żony E.S. Konieczność zaciągania pożyczek wynikała z wydatkowania pozyskanych środków finansowych w znacznych rozmiarach na grę w kasynie lub inne cele nie związane z zabezpieczeniem podstawowych potrzeb małżonków S. i ich rodziny, powyższe wskazuje, że w/w osoby nie działały pod przymusem i nie znajdowały się w przymusowym położeniu,

3. zeznań złożonych przez S. E. H, przesłuchanego w drodze pomocy sądowej przez Sąd Rejonowy we W. zgodnie z tezą dowodową zakreśloną przez Sąd Okręgowy w Ł. w sprawie IV K 202/10 po zaniechaniu czynności przesłuchania na etapie nie złożenia przez świadka zeznań w zakresie istotnym dla rozpoznania niniejszej sprawy, a mianowicie okoliczności związanych z transakcją sprzedaży wyposażenia lodziarni znajdującej się w Galerii w B., podmiotu dokonującego sprzedaży, osób działających w imieniu sprzedającego, podmiotu kupującego, zapłaty ceny, a tym samym pominięciu okoliczności mających decydujące znaczenie dla przypisania sprawstwa skazanemu A. J.,
4. dowodu z zeznań W. Z. na okoliczności związane z prowadzeniem przez M.H. S. łodziami w bydgoskiej galerii handlowej, w szczególności zajęcia lub zajęć przez wierzycieli dokonanych na wyposażeniu znajdującym się w w/w. lodziarni, jak również na okoliczności części składowych wyposażenia łodziami zbywanych i usuwanych z wynajmowanej powierzchni handlowej oraz zobowiązań finansowych M. H. S. wobec licznych kontrahentów, w tym rozporządzenia wyposażeniem lodziarni przez M.H S., E.S., E. H. w imieniu spółki z o.o. B.,
5. dowodu z opinii biegłego G. D., w zakresie, w jakim wskazał on na podstawie jakich danych, możliwych do uzyskania - możliwe będzie wydanie opinii - czy, a jeżeli tak, to jakie czynniki i w jaki sposób mogły wpływać na stan emocjonalny i psychiczny pokrzywdzonych E. i M.H.S. w trakcie podpisywania zabezpieczonych dokumentów w ramach postępowania przygotowawczego,

w szczególności czy czynności te były wykonywane przy zachowaniu pełnej świadomości i dobrowolnie, czy też były wynikiem działalności przestępczej innych osób w tym skazanego A.J. wyłączających swobodę działania w/w osób. Powyższa opinia ma decydujące znaczenie w zakresie przypisania odpowiedzialności karnej skazanemu A. J. w zakresie,

6. dowodu z zeznań innych świadków, w tym T. P.wskazujących na skłonności M.H. S. do hazardu, utraty majątku zarówno ruchomego jak i nieruchomego w sposób zawiniony, co skutkowało wielokrotnym uciekaniem się do uzyskiwania pożyczek od wielu osób, popadaniem w kolejne zadłużenia i doprowadzaniem się w sposób zawiniony do stanu przymusowego położenia zarówno dla siebie jak i rodziny, przy czym zaciąganie kolejnych zobowiązań pozostawało bez wpływu na poprawę sytuacji życiowej pożyczkobiorcy - przymusowego położenia,
7. art. 4 k.p.k., art. 5 § 2 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 410 k.p.k., art. 99 a § 2 k.p.k. art. 424 § 1 pkt 1 § 2 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k. a także art. 433 § 1 k.p.k., art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k., poprzez nienależyte rozważenie oraz nieuwzględnienie podniesionych w apelacji obrońcy zarzutów w zakresie rozstrzygnięcia na niekorzyść skazanego nie dających się usunąć wątpliwości w zakresie przymusowego położenia osób korzystających z pożyczek udzielanych przez A. J., brak akceptacji ich warunków, działanie pod przymusem i w stanie przymusowego położenia, sprzedaż i zabezpieczanie długów na majątku obciążonym zastawem lub hipotekami a nadto co do faktu, czy dobro pokrzywdzonych zasługuje na ochronę przy braku ustaleń co do sfery motywacyjnej działania pokrzywdzonych jak również wobec zeznań niektórych pokrzywdzonych składanych w trakcie postępowania przygotowawczego iż „nie bali się tych gróźb”, a nadto,
8. art 170, § 1 pkt 3,4,5 k.p.k. w zw. z art. 193 § 1 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k. art. 199a § 2 k.p.k., art. 424 § 1 i § 2 k.p.k. , a także art. 433 § 1 k.p.k. , art. 433 § 2 k.p.k., art. 457 § 3 k.p.k. poprzez nienależyte rozważenie oraz nieuwzględnienie podniesionego w apelacji obrońcy wniosku o wydanie opinii przez biegłego psychografologa pomimo, iż w oparciu o opinię biegłego G. Duńca istnieją podstawy i możliwości wypowiedzenia się co do stanu

psychicznego i emocjonalnego pokrzywdzonych E. i M.H.S. w dacie sporządzania zabezpieczonych w sprawie dokumentów, w sytuacji, gdy Sąd Apelacyjny w sposób nieuprawniony przyjął, iż znaczny upływ czasu pomiędzy datą sporządzenia dokumentu, a wydaniem opinii uniemożliwia jej wydanie,

9. art. 167 k.p.k. w zw. z art. 366 § 1 k.p.k. oraz 193 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k. art.99a § 2 k.p.k. i art. 242 § 1 i § 2 k.p.k. poprzez nierozważenie oraz nieuwzględnienie podniesionego w apelacji obrońcy wniosku co do konieczności przeprowadzenia dowodu z opinii fonoskopijnej w zakresie zabezpieczonych materiałów w postaci nagrań z rozmów, pomimo wcześniejszego dopuszczenia tego dowodu (celem uzupełnienia materiału dowodowego), w których to nagraniach uczestniczyli oskarżeni i pokrzywdzeni, w tym skazany A. J. Powyższy dowód koniecznym jest do przeprowadzenia wobec braku możliwości przypisania konkretnym osobom, w tym skazanemu A. J. wypowiedzienia gróźb karalnych pod adresem pokrzywdzonych,
10. art. 167 k.p.k. w zw. z art. 366 § 1 k.p.k. w zw. art. 458 k.p.k. art. 99a § 2 k.p.k. i art. 424 § 1 pkt 1, 2 k.p.k. poprzez nierozważenie oraz nieuwzględnienie podniesionych w apelacji obrońcy, a w konsekwencji niedopuszczenie dowodu z zeznań świadka J. Ź., pomimo dysponowania przez Sąd pełnymi danymi adresowymi świadka, niepodjęcie próby przeprowadzenia w/w. dowodu, nie przychylenie się do wniosków apelacji w powyższym zakresie ma zasadnicze znaczenie dla przypisania skazanemu A. J. odpowiedzialności karnej - świadek posiada wiedzę, co do zaciąganych przez M.H. S. oraz E.S. zobowiązań, uczestniczył czynnie w transakcjach finansowych, sporządzał pisma, oraz doradzał małżonkom S., co do podejmowanych działań będących przedmiotem postępowania w niniejszej sprawie, a dotyczących skazanego A. J.,
- 11.art. 424 § 2 k.p.k. w zw. z art. 99a § 2 k.p.k., art. 424 § 1 pkt 1 i § 2 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k. poprzez nierozważenie oraz nieuwzględnienie podniesionych w apelacji obrońcy zarzutów w zakresie orzeczonego obowiązku naprawienia szkody przez A. J. solidarnie ze skazanym S. K., a tym samym pominięcie

faktu, iż zgromadzona dokumentacja w zakresie transakcji stanowiących podstawę orzeczonego obowiązku solidarnego naprawienia szkody przez skazanych nie wskazuje, aby wystąpiła szkoda po stronie M.H. i E. S., z uwagi na fakt, iż brak w sprawie dowodów, iż wyposażenie łodziami stanowiło własność małżonków S. jak również pominięcia faktu iż sprzedaż wyposażenia łodziarni nastąpiła na podstawie dokumentu księgowego - faktury przez spółkę B. sp. z o.o. jako sprzedającego reprezentowanego przez M.H. S., E. S., E. H. na rzecz U. J. prowadzącej działalność gospodarczą pod nazwą Firma Handlowa.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Łodzi.

Prokurator Prokuratury Okręgowej w Łodzi w pisemnych odpowiedziach na kasacje wniósł o ich oddalenie jako oczywiście bezzasadnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Obie kasacje obrońcy okazały się bezzasadne w stopniu oczywistym, co zgodnie z treścią art. 535 § 3 k.p.k. nie obliuguje Sądu kasacyjnego do sporządzenia w tym zakresie pisemnego uzasadnienia.

Jednakże z urzędu stwierdzono zaistnienie bezwzględnej przesłanki odwoławczej określonej w art. 439 § 1 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. w stosunku do części z przypisanych skazanemu A. J. czynów przestępczych przez Sąd II instancji. Skutkowało to uchyleniem przez Sąd Najwyższy zaskarżonego kasacją wyroku w tej części w oparciu o wskazane w sentencji przepisy prawa z uwzględnieniem regulacji normatywnej zawartej w art. 536 k.p.k.

Sąd Okręgowy, orzekając w pierwszej instancji, w miejsce czynów zarzuconych skazanemu w pkt. II – XVIII aktu oskarżenia, z wyłączeniem czynu XVII, uznał go za winnego popełnienia czynu ciągłego (podkreślenie – SN) wyczerpującego dyspozycję art. 304 k.k., art. 191 § 1 k.k., art. 282 k.k., art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k., art. 284 § 2 k.k., art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 284 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. Najsurowiej ze wskazanych typów przestępstw było zagrożone to opisane w art. 282 k.k. (wymuszenie rozbójnicze – do 10 lat pozbawienia wolności).

Sąd Apelacyjny dokonał wskazanej zmiany, tj. w punkcie 2 rozstrzygnięcia i przypisał A. i J. popełnienie przestępstw jednostkowych, w tym tych wyczerpujących tylko dyspozycję przestępstwa stypizowanego w art. 304 k.k. (także w pkt. 2 e, / oraz / zw. z uwzględnieniem art. 12 k.k.) w następującym czasie:

- pkt 2 a w dniu 21 czerwca 2005 roku;
- pkt 2 c w maju 2007 roku;
- pkt 2 e w okresie od czerwca 2003 roku do czerwca 2004 roku;
- pkt 2 / w 2003 roku;
- pkt 2 / w okresie od lipca 2003 roku do lutego 2004 roku.

Jak wskazano Sąd *a quo* wyrokował w dniu 3 grudnia 2019 roku, zaś Sąd *ad quem* w dniu 26 kwietnia 2021 roku.

Przestępstwo wyzysku określone w art. 304 k.k. w opisanych okresach (lata 2003 – 2007) miało jedynie typ podstawowy i zagrożone było karą pozbawienia wolności do lat 3 (Dz. U. 1997 Nr 88, poz. 553). W dacie wyrokowania przez Sąd odwoławczy, który w akcie subsumcji powołał się m. in. na treść art. 4 § 1 k.k., typ podstawowy wskazanego przestępstwa zagrożony był nadal sankcją karną - do 3 lat pozbawienia wolności (Dz. U. z 2020 r. poz. 875).

Zgodnie z treścią art. 101 § 1 pkt 4 k.k., w okresie od 2003 do 2005 roku, karalność przestępstwa ustawała, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło 5 lat, gdy występki zagrożony był karą pozbawienia wolności do 3 lat. Z kolei w art. 102 k.k., który ma zastosowanie w rozpoznawanej sprawie, z uwagi na datę wszczęcia postępowania przygotowawczego (również *in personam* wobec A. J.), we wskazanych datach (lata 2003 – 2005) okres przedawnienia karalności był przedłużony o 5 lat. Pierwotnie art. 102 k.k. stanowił: „Jeżeli w okresie przewidzianym w art. 101 wszczęto postępowanie przeciwko osobie, karalność popełnionego przez nią przestępstwa ustaje z upływem 5 lat od zakończenia tego okresu” (Dz. U. 1997 Nr 88, poz. 553). Z dniem 3 sierpnia 2005 roku wskazany przepis stanowił: „Jeżeli w okresie przewidzianym w art. 101 wszczęto postępowanie przeciwko osobie, karalność popełnionego przez nią przestępstwa określonego w § 1 pkt 1 – 3 ustaje z upływem 10 lat, a w pozostałych wypadkach – z upływem 5 lat „ (Dz. U. Nr 132, poz. 1109). Z kolei ustawą z dnia 15 lutego 2015 roku o zmianie ustawy Kodeks karny i niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 396) przepis art. 102 otrzymał

brzmienie: "Jeżeli w okresie, o którym mowa w art. 101, wszczęto postępowanie przeciwko osobie, karalność popełnionego przez nią przestępstwa przedawnia się z upływem 5 lat od zakończenia tego okresu". Przepis ten wszedł w życie w dniu 1 lipca 2015 roku.

Z uwagi na powyższe regulacje prawne w czasie orzekania przez Sąd II instancji, który w punkcie 2 wydanego orzeczenia dokonał zasadniczej zmiany - „rozbijając” czyny z pkt 3 wyroku Sądu I instancji „spięte” klamrą czynu ciągłego (art. 12 k.k.) - na czyny jednostkowe, okres przedawnienia upłynął:

- co do czynu z pkt 2 a w dniu 21 czerwca 2015 roku;
- co do czynu z pkt 3 e z dniem 30 czerwca 2014 roku;
- co do czynu z pkt 2 / z dniem 31 grudnia 2013 roku;
- co do czynu z pkt. 2 f z dniem 28 lutego 2014 roku (nie był to rok przestępny).

W związku ze zmianami okresów przedawnienia określonych w przepisach prawa karnego materialnego (art. 101 – 102 k.k.), wydłużające *de facto*, sukcesywnie, okresy przedawnienia przestępstw, nowe przepisy stosuje się – chyba, że okres przedawnienia już upłynął. Odnośnie zaś badania względności ustaw (art. 4 § 1 k.k.), należy mieć na uwadze całość porządku prawnego, jakie wprowadzały kolejne zmiany Kodeksu karnego do czasu rozstrzygnięcia w danej sprawie (por. System Prawa Karnego. Tom 2. Źródła prawa karnego, red. T. Bojarski, Warszawa 2011, Rozdział VIII. Zasady obowiązywania ustawy karnej, pkt. III Kolidzja ustaw karnych w czasie, s. 528 i n.). Stosowanie reguł intertemporalnych wskazanych w art. 4 k.k. jest obowiązkiem sądu i w oparciu o te reguły rozwiązywać należy kolizje wynikające z różnic uregulowań prawnych zawartych w różnych ustawach obowiązujących w chwili popełnienia czynu oraz w okresach późniejszych, aż po dzień orzekania przez sąd odwoławczy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2018 r., III KK 74/13, baza orzeczeń Supremus).

I tak, zgodnie z ustawą z dnia 15 stycznia 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny (Dz. Z 2016 r. poz. 189) uchwalono:

Art. 1 W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) art. 102 otrzymuje brzmienie:

„Art. 102. Jeżeli w okresie, o którym mowa w art. 101, wszczęto postępowanie, karalność przestępstw określonych w art. 101 § 1 ustaje z upływem 10 lat, a w pozostałych wypadkach - z upływem 5 lat od zakończenia tego okresu”.

Art. 2 Do czynów popełnionych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy o przedawnieniu w brzmieniu nadanym tą ustawą, chyba że termin przedawnienia już upłynął.

Art. 3 Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Wyżej wymieniona zmiana normatywna weszła w życie w dniu 2 marca 2016 roku i ta data jest istotną – relewantną z perspektywy stosowania m. in. przepisu zawierającego reguły intertemporalne co do względności ustaw (art. 4 § 1 k.k.). W szczególności dotyczy to art. 2 – go tej ustawy. Między innymi ta regulacja normatywna miała znaczenie dla przyjęcia przedawnienia co do jednostkowych przestępstw przypisanych A.J. w punktach 2 a, 2 e, 2 l oraz 2 ł wyroku Sądu II instancji. Rozwiązanie w tej materii, tj. przedłużenia okresu przedawnienia było odmienne niż wynikające z treści ustawy z dnia 20 lutego 2015 roku (Dz. U. z 2015 r. poz. 396), która przepisu przejściowego (odpowiednika powołanego art. 2 ustawy z dnia 15 stycznia 2016 roku) nie zawierała (art. 21 ustawy z 2015 roku dotyczył wyłącznie zatarcia skazania). Zasada w tym wypadku nie była zachowana. Ma to znaczenie w wypadku czynu z punktu 2 c, który popełniony został w maju 2007 r., albowiem przepis art. 102 k.k., w brzmieniu nadanym ustawą z 2015 roku, był w takim układzie względniejszy niż ten uchwalony w 2016 roku, ale do wejścia w życie wskazanej nowelizacji art. 102 k.k. z 2016 roku przedawnienie karalności tego czynu nie nastąpiło. Jedynie uszczegółowiając rozważania zaznaczyć należy, że opierając się wyłącznie na regulacji prawnej art. 102 k.k. z 2015 roku przyjąć należałoby przedawnienie karalności tego przestępstwa (pkt 2 c wyroku SA) na dzień 31 maja 2017 roku. Sąd odwoławczy, wydając rozstrzygnięcie reformatoryjne, jak zaznaczono, przy skazaniach jednostkowych odwołał się do reguły prawnej statuowanej w art. 4 § 1 k.k., a winien - w tej sytuacji - mieć na względzie całość reżimu prawnego dotyczącego treści art. 102 k.k., który określa zasady przedłużenia przedawnienia karalności. W pisemnych motywach (uzasadnienie SA s. 3 – 19). Sąd *ad quem* kwestii ewentualnego przedawnienia karalności części czynów przypisanych A. J. nie poświęcił żadnej uwagi. Nie rozważał, tym samym, ani treści

przepisów przejściowych, ani względności ustaw w oparciu o wskazane podstawy prawne.

W związku z powyższym należało uznać, że karalność czynu przypisanego A. J. w punkcie 2 c nie przedawniła się w czasie wyrokowania przez Sąd Apelacyjny. Dla porządku zaznaczyć należy, że w późniejszych Dziennikach Ustaw, po 2016 roku, w zakresie obowiązującej treści art. 102 k.k., publikowano - do czasu wyrokowania przez Sąd Apelacyjny w Łodzi - jedynie teksty jednolite Kodeksu karnego. Zasadnie podnosi się, że jeżeli do dnia zmiany przepisów o przedawnieniu (tj. do dnia 2 marca 2016 r.) nie nastąpiło ustanie karalności, kwestię przedawnienia należy oceniać według art. 101 k.k. i art. 102 k.k. – w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania, i to niezależnie od tego, czy dla oceny prawnej konkretnego zachowania konieczne jest odwołanie się do reguły kolizyjnej określonej w art. 4 § 1 k.k. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 marca 2018 r., II KK 65/18 oraz z dnia 12 kwietnia 2018 r., II KK 412/17, baza orzeczeń Supremus). Pamiętać trzeba, że przepisy wprowadzające nowe ustawy karne niejednokrotnie zawierają normy przejściowe, wskazujące na sposoby stosowania nowej ustawy do czynów popełnionych przed jej wejściem w życie. Mają one pierwszeństwo przed regułą zawartą w art. 4 § 1 k.k. (por. Kodeks karny. Komentarz, red. R. Stefański, Warszawa 2023, uwagi do art. 4 – V. Wyjątki od stosowania ustawy względniejszej dla sprawcy, teza 1). Dopiero kiedy ustawa nowelizująca Kodeks karny w zakresie okresów ustania karalności nie zawiera przepisu przejściowego (intertemporalnego) ustalającego w sposób szczególny relację nowych i obowiązujących poprzednio okresów przedawnienia karalności, orzekając o odpowiedzialności karnej sprawcy należy uwzględnić art. 4 § 1 k.k., nakazujący stosowanie ustawy obowiązującej poprzednio, jeżeli jest względniejsza dla sprawcy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2005 r., II KK 297/04, Prok. I Pr – wkł. 2005, Nr 12, poz. 1). Przedstawione w zarysie relacje między przepisami przejściowymi i zasadą względności (art. 4 § 1 k.k.) powinny być punktem odniesienia dla ocen prawnokarnych opisanych czynów.

Skoro Sąd odwoławczy przypisał skazanemu przestępstwa jednostkowe zrodziło to określone, rudymentalne konsekwencje procesowe, gdyż kwestie zaistnienia ujemnej przesłanki procesowej (także przedawnienia karalności – art. 439

§ 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k.) należało badać w stosunku do każdego z tych przestępstw i, w konsekwencji, koniecznym stało się uchylenie przez Sąd Najwyższy zaskarżonego nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia wyroku, w opisanym zakresie, i umorzenie postępowania w tej części. Przedawnienie karalności opisanych przestępstw, a przypisanych A. J. w powołanym punkcie (2) wyroku Sądu Apelacyjnego, jak zaznaczono, nastąpiło najpóźniej z dniem 21 czerwca 2015 roku. Sąd I instancji, wyrokujący w dniu 3 grudnia 2019 roku w zakresie oceny prawnokarnej analizowanych czynów przestępnych, co do zaistnienia ujemnej przesłanki procesowej przewidzianej w art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k., nie mógł uznać zaistnienia przedawnienia, albowiem przyjął konstrukcję czynu ciągłego (art. 12 k.k.) co do tych czynów jednostkowych (kwalifikowanych m. in. z art. 282 k.k.), a obejmujących również te kwalifikowane tylko z art. 304 k.k., które następnie Sąd II instancji „rozbił” na jednostkowe przestępstwa, czyli tak jak zarzucono w skardze zasadniczej. Jedynie na marginesie, w związku z poczynionymi uwagami, przypomnieć należy, że w Sądzie I instancji przewód sądowy rozpoczęto w kwietniu 2011 roku (procedowano ponad osiem lat).

Z tych też względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku. Nie stwierdzono przy tym ziszczenia się w sprawie okoliczności egzoneracyjnych wobec innych osób objętych postępowaniem Sądu Apelacyjnego (art. 435 k.p.k. w zw. z art. 536 k.p.k.).

W zakresie wniesionych kasacji Sąd Najwyższy zwolnił skazanych z kosztów sądowych za postępowanie kasacyjne, zaś w części umarzającej kosztami procesu obciążył Skarb Państwa.